

14) працівники Харківського національного університету внутрішніх справ продовжують співпрацю з Радою ветеранів ГУНП в Харківській області, зокрема проводяться спільні заходи (День вшанування пам'яті загиблих працівників органів внутрішніх справ, День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, День вшанування учасників бойових дій на території інших держав, День Національної поліції України, День вшанування ветеранів системи Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України, зустрічі випускників ХНУВС, випуски ліцеїстів ліцею «Правоохоронець»).

Усі заходи, які проводились ГУНП в Харківській області у тісній співпраці з ХНУВС, були висвітлені в центральних, регіональних, електронних та друкованих засобах масової інформації.

Підсумовуючи викладене вище, варто звернути увагу на досить велику кількість напрямів взаємодії ГУНП в Харківській області з Харківським національним університетом внутрішніх справ. Така всеохопленість дозволяє акцентувати роботу на найбільш значущих і важливих аспектах такої взаємодії, сконцентрувати зусилля на забезпеченні належного стану законності та правопорядку на території м. Харкова й усієї Харківської області.

Одержано 07.11.2019

УДК 349.2

Сергій Миколайович БОРТНИК,

доктор юридичних наук,

перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-5281-6007>

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із головних обов'язків України як соціальної держави є забезпечення соціального захисту населення. У статті 46 Основного Закону України прямо закріплено: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом». Крім цього, у ч. 5 ст. 17 Конституції передбачено, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей».

Щодо соціального захисту поліцейських чи працівників інших правоохоронних органів у Конституції окремих положень немає, втім, його засади закріплено у КЗпП України й інших спеціальних законах.

Особливості цього захисту саме працівників поліції врегульовано Законом України «Про Національну поліцію». Так, у першу чергу слід звернути увагу на те, що статтею 93 цього закону поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України. Перелік таких закладів визначено наказом МВС від 14.06.2017 № 507 «Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України». Законом передбачено, що «у разі відсутності за місцем проходження служби, місцем проживання або тимчасового перебування поліцейських закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України чи відповідних відділень або спеціального медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я». Крім того, «у разі відсутності спеціального медичного обладнання, медичних фахівців або спеціалізованих відділень у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, а також в інших державних та комунальних закладах охорони здоров'я, медичних показань, визначених закладом охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, бюджетних асигнувань поліцейський може бути направлений за висновком відповідного закладу охорони здоров'я на обстеження або лікування до приватного закладу охорони здоров'я або іноземного медичного закладу. Направлення поліцейських на лікування за межі України здійснюється на загальних підставах у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України».

Слід зауважити, що, крім самих працівників поліції, діючих чи колишніх, правом на медичне забезпечення в установлених Законом випадках користуються члени їх сімей. Так, члени сімей поліцейських (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у закладах вищої освіти – до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком чи у зв'язку із скороченням штату, мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України. Також члени сімей поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування й оздоровлення один раз на два роки.

Ще однією важливою гарантією соціального захисту працівників поліції є їх забезпечення житлом. У першу чергу забезпечуються житлом поліцейські, яких згідно із законом визнано такими, що потребують поліпшення житлових умов. Правом на позачергове отримання житлового приміщення користуються тільки такі особи: звільнені зі служби в поліції й визнані особами з інвалідністю I групи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання службових обов'язків під час служби в поліції, або захворювання, одержаного під час проходження служби в поліції, яких згідно із законом визнано такими, що потребують поліпшення житлових умов; члени сім'ї – дружина (чоловік) та діти поліцейського, який загинув під час виконання службових обов'язків, яких згідно із законом визнано такими, що потребують поліпшення житлових умов, та на момент загибелі поліцейського перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у відповідному населеному пункті. Зауважимо, що в установлених Законом випадках звільнення поліцейського зі служби не позбавляє його права на житлове забезпечення. Так, поліцейські, які перебувають на обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, під час звільнення зі служби в поліції за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату залишаються на цьому обліку до одержання житла з державного житлового фонду та до настання визначених законом підстав для зняття із зазначеного обліку.

Опікується питаннями житлового забезпечення поліцейських Центральна житлова комісія Національної поліції України. До основних завдань цього органу належать: забезпечення ведення контрольного списку працівників, які потребують поліпшення житлових умов, у центральному органі управління Нацполіції України; розгляд рапортів (заяв), контроль повноти та якості ведення облікових даних працівників; ухвалення рішення про включення до контрольного списку в центральному органі управління Нацполіції, внесення до нього змін, а також виключення з контрольного списку працівників відповідно до законодавства; ухвалення рішень про надання жилих приміщень працівникам центрального органу управління Нацполіції; розгляд пропозицій, заяв і скарг із питань, які належать до компетенції Комісії; здійснення контролю за веденням контрольного списку працівників у центральному органі управління Нацполіції, надходженням жилих приміщень і правильністю ведення їх обліку.

У випадку, коли працівники поліції у зв'язку з проходженням служби в іншому населеному пункті, де у них немає власного житла, змушені винаймати житло на підставі договору житлового найму, вони мають право на отримання грошової компенсації. Порядок виплати таких компенсацій визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 866 «Про затвердження Порядку виплати та визначення розміру грошової компенсації поліцейським за найм ними житла». Так, згідно з цим нормативно-правовим актом, грошова компенсація виплачується щомісяця (у поточному місяці за попередній) у розмірі фактичних витрат, але не більш як: 2 прожиткових мінімуми, встановлені законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у м. Києві; 1,5 прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, у м. Сімферополі, Севастополі й обласних центрах; 1 прожитковий мінімум, встановлений законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в інших населених пунктах. Зазначені розміри збільшуються в 1,5 рази за наявності в поліцейського трьох і більше членів сім'ї.

Окремо слід відмітити запроваджену Урядом України в листопаді 2018 р. програму доступного житла для поліцейських. Зокрема, було затверджено Порядок забезпечення Державною іпотечною установою поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту житлом на умовах фінансового лізингу. Згідно з цим Порядком поліцейський або особа рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту має право на забезпечення житлом на умовах фінансового лізингу в разі наявності вислуги не менше ніж 2 роки, крім осіб, які мають статус учасника бойових дій і якщо до досягнення граничного віку перебування на службі залишилося не менше ніж 5 років.

Передбачено також, що договори фінансового лізингу та про компенсацію частини лізингових платежів укладаються на строк до дати досягнення лізингоодержувачем граничного віку перебування на службі. Строк дії таких договорів не повинен бути меншим, ніж 5 років, і не може перевищувати 20 років.

Важливою гарантією соціального захисту працівників поліції та членів їх сімей є одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського. Ця соціальна виплата здійснюється (ст. 97, 98 Закону України «Про Національну поліцію»:

1) членам сім'ї, батькам та утриманцям загиблого (померлого) поліцейського в таких випадках:

– загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті поліцейського внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин;

– смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції;

2) безпосередньо поліцейському у випадку:

– визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом 6 місяців після звільнення його з поліції внаслідок зазначених причин;

- у разі визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом 6 місяців після звільнення його з поліції внаслідок зазначених причин;

- отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності;

- отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного із проходженням служби в органах внутрішніх справ або поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

Днем виникнення права на отримання цієї допомоги є: у разі загибелі (смерті) поліцейського – дата смерті, зазначена у свідоцтві про смерть; у разі встановлення поліцейському інвалідності – дата, з якої встановлено інвалідність, зазначена в довідці до акта огляду медико-соціальної експертної комісії, а у разі відсутності дати, з якої встановлено інвалідність, – дата видачі довідки до акта огляду медико-соціальної експертної комісії; у разі встановлення ступеня втрати працездатності без установаження інвалідності – дата видачі довідки про результати визначення у застрахованої особи ступеня втрати професійної працездатності у відсотках.

Розмір, порядок призначення й оформлення документів для виплати одноразової грошової допомоги працівнику поліції регламентуються ст. 99–100 Закону України «Про Національну поліцію» та наказом МВС України від 11 січня 2016 р. № 4 «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського».

Слід зауважити, що законодавство передбачає обставини, за наявності яких загибель чи втрата працездатності поліцейським не зумовлює появу у нього чи членів його сім'ї права на отримання зазначеної допомоги. Так, призначення й виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність або часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком учинення ним діяння, яке є кримінальним або адміністративним правопорушенням, учинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння; навмисного спричинення собі тілесного ушкодження чи іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, який доведений судом); подання особою свідомо неправдивої інформації про призначення й виплату одноразової грошової допомоги. Тобто, якщо поліцейський своїми умисними протиправними діями або внаслідок недбалості завдав собі відповідної шкоди, він (члени його сім'ї) не має права на отримання вказаної допомоги. Це є цілком справедливим, адже отримані поліцейським ушкодження не перебувають у зв'язку з його професійною діяльністю.

Для дітей працівників поліції в установлених Законом випадках, окрім права на отримання одноразової грошової допомоги та медичного забезпечення, передбачено певні переваги в освітній сфері, а саме: особа, в якій один із батьків є поліцейським і має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше, особа, в якій один із батьків є громадянином, звільненим з поліції за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штату або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше, й особа, в якій один із батьків є поліцейським, який став особою з інвалідністю унаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, користуються переважним правом зарахування до ліцеїв системи Міністерства внутрішніх справ України й до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, за умови успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих закладів протягом 3 років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти. Також особа, в якій один із батьків (усиновлювачів) був поліцейським, який загинув чи був визнаний судом безвісти відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків, протягом 3 років після здобуття відповідної загальної середньої освіти має право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних закладів вищої та професійно-технічної освіти України для навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Що стосується пенсійного забезпечення поліцейських, то воно являє собою різновид гарантії їх соціальної захищеності, пов'язаний з отриманням ними встановлених грошових виплат задля задоволення їх життєвих потреб після звільнення зі служби в органах Національної поліції, які застосовуються у випадках, порядку та на умовах, передбачених законодавством. У Законі України «Про Національну поліцію» встановлено, що воно здійснюється в порядку та на умовах, визначених Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», тобто ця норма є бланкетною й має відсилання до іншого нормативно-правового акта. Саме Закон України від 9 квітня 1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визначає умови, норми та порядок пенсійного забезпечення громадян України з осіб, які перебували на службі в органах внутрішніх справ і Національній поліції, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим нормативно-правовим актом.

Однією з головних проблем правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських є фрагментарне регулювання цього питання в положеннях Закону України «Про Національну поліцію», який містить бланкетні норми з цього питання та здійснює відсилання до іншого законодавства. Для вирішення цієї проблеми доцільно в зазначеному

законі в межах окремої правової норми регламентувати загальні засади пенсійного забезпечення поліцейських. При цьому в нормах спеціального законодавства такі засади повинні бути деталізованими. Окрім цього, в положеннях Закону України «Про Національну поліцію» має бути закріплено механізми пенсійного забезпечення, в тому числі перерахунку пенсій колишнім працівникам органів внутрішніх справ (працівникам міліції), що сприяло б підвищенню ефективності реалізації юридичних гарантій їх соціальної захищеності.

Висновок. Отже, хоча сучасне законодавство з питань соціального захисту працівників поліції, і не позбавлене недоліків, втім, все ж таки відповідає специфіці професійної діяльності поліцейських і містить необхідні положення, що гарантують надання відповідної підтримки (фінансової, соціально-побутової, медичної тощо) з боку держави працівникам поліції та членам їх сімей у вирішенні соціально-побутових питань і складних життєвих ситуацій та в інших випадках, передбачених законом, що настали внаслідок та у зв'язку із належним виконанням поліцейським своїх службових обов'язків.

Одержано 12.10.2019

УДК 342.72

Михайло Юрійович БУРДІН,

доктор юридичних наук, професор,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-5560-1848>

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗУМІННЯ ПРАВА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА У СВІТОВІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Залучення України до єдиного європейського інтелектуального та правового простору, гармонізація її законодавства із законодавством ЄС неможливі без опанування найбільш значущих досягнень світової юриспруденції, де вагоме місце посідає передова юридична думка – юридичні школи, науково-концептуальні напрацювання вчених, які займаються правозахисною тематикою. Слід констатувати, що в умовах сьогодення у вітчизняній юридичній науці поступово здійснюються певні позитивні кроки в цьому напрямку. З розвитком інтернет-технологій українські дослідники отримали можливість вільного та унікального користування фондами електронних каталогів та бібліотек США та країн ЄС, де мовою оригіналу можна ознайомитися з чималою кількістю різноманітних правничих текстів (нормативно-правових актів, наукових статей та праць монографічного характеру).

Водночас треба зазначити, що у вітчизняній юриспруденції все ж таки бракує відповідних напрацювань, де були б усебічно розкриті та проаналізовані наукові підходи американських та європейських учених-юристів з питання гарантування недоторканності житла.

У юридичній літературі згадка про право на приватне життя (право на особисту та сімейну таємницю) вперше з'явилася у США у 1890 році завдяки науковій статті Самюеля Уоррена (Samuel D. Warren) та Луїса Брандейса (Louis D. Brandéis) «Право на приватність» (The right to privacy), яка вийшла друком у 1890 році у виданні «Гарвардський юридичний огляд» (Harvard Law Review). У подальшому американська юриспруденція право на приватність визначала як можливість людини залишитися на самоті у спокої [1].

З цього приводу В. О. Серьогін звертає увагу на те, що С. Уоррен та Л. Брандейс фразу «право бути залишеним у спокої» запозичили з відомого рішення судді Томаса Кулі у справі 1880 року. Проте ще у 1834 році американський Верховний Суд згадував, що «відповідач має право наполягати, щоб його залишили у спокої доти, доки не буде доведено, що він порушив права іншого» (справа *Wheaton v. Peters*, 1834).

Кулівське «право бути залишеним у спокої» було, фактично, способом пояснити, що спроба фізичного дотику є правопорушенням; воно не визначало право на прайвесі, а тлумачилося лише як покладання обов'язку «не завдати рани», наприклад, шляхом образи дією.

Використання С. Уорреном і Л. Брандейсом цієї фрази було зумовлене метою їхньої статті продемонструвати, що чимало елементів права на прайвесі існувало ще в межах загального права [2, с. 7].

Сьогодні європейська правнича думка виходить із того, що недоторканність житла виявляється в тім, що жодний пошук, запис того, що відбувається у житлі за допомогою технічних засобів, будь-яке проникнення до житла не можуть бути здійснені без згоди власників житла чи його законних володарів. Не потребує згоди власника житла або його законного володаря втручання або проникнення до нього, що здійснюється у судовому порядку або якщо у житлі вчинено особливо тяжкий злочин [1].

Список бібліографічних посилань

1. Martínez J. A. G. El domicilio y su inviolabilidad. URL: <https://revistasocialesyjuridicas.files.wordpress.com/2010/09/03-tm-04.pdf> (дата звернення: 07.09.2019).

2. Серьогін В. О. Прайвесі як право «бути залишеним у спокої». *Право і Безпека*. 2010. № 3 (35). С. 6–9. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=22735> (дата звернення: 15.10.2019).

Одержано 18.10.2019